

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

ЦИЛЮРИК ІННА ІГОРІВНА

УДК 343.131:343.131.2

**ГАРАНТІЇ ПРАВ, СВОБОД ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ
(РОЗШУКОВИХ) ДІЙ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Закладі вищої освіти «Львівський університет бізнесу та права» Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
Кушпін Володимир Петрович,
Навчально-науковий Інститут права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»,
доцент кафедри кримінально права і процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Мовчан Анатолій Васильович,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

кандидат юридичних наук
Маслюк Оксана Василівна,
ДЗВО «Ужгородський національний університет»,
доцент кафедри кримінального права та процесу

Захист відбудеться «16» жовтня 2020 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.052.23 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79008, м. Львів, вул. Князя Романа, 1/3, ауд. 302 XIX навчального корпусу).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1).

Автореферат розісланий «15» вересня 2020 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

М.М. Коваль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У статті 3 Конституції України проголошено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення її прав та свобод є головними обов'язками держави.

Вектори забезпечення неухильного дотримання прав та свобод, законних інтересів людини, відповідно до вимог Конституції України та міжнародних договорів, конкретизуються у ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України: захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Оскільки одним із основних засобів формування доказової бази для забезпечення прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження є слідчі (розшукові) дії, то з теоретичного і практичного погляду залишається актуальним питання: за яких умов слідчі (розшукові) дії визнаються правомірними, і якими механізмами їхню правомірність можна забезпечити? Дослідження цієї проблеми покликане забезпечити пізнання різноманітних аспектів інституту слідчих (розшукових) дій: кримінального процесуального, організаційного, тактичного, психологічного, морально-етичного, а також визначення напрямків їхнього розвитку та вдосконалення.

Варто окремо наголосити на проблемному питанні, яке у зв'язку з постійним реформуванням кримінального процесуального законодавства набуває особливого значення: гарантії прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження. Так, 90 % респондентів, опитаних під час анкетування, стверджують, що у їхній практичній діяльності виникають труднощі в застосуванні норм КПК України щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій (див. Дод. Б). Залишається особливо актуальним посилення захисту конституційних прав осіб, які можуть зазнавати обмеження в умовах кримінального провадження, і, зокрема, під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, які, як правило, поєднуються із суттєвим втручанням у сферу особистих прав та свобод особи. Саме тому держава повинна запровадити дієву систему гарантій прав та свобод учасників судочинства, яка здатна забезпечити недопущення їх порушення під час прийняття компетентним органом рішення про проведення відповідної процесуальної дії, під час її провадження та фіксації перебігу і результатів.

Питання захисту прав, свобод та законних інтересів під час проведення слідчих (розшукових) дій привертало увагу таких вчених: Ю. П. Аленіна, М. І. Бажанова, Р. В. Баранніка, В. П. Бахіна, В. К. Веселовського, А. Я. Дубинського, В. І. Галагана, Ю. М. Грошевого, Л. Ф. Гули, О. М. Гуміна,

А. В. Іщенко, В. С. Канціра, О. В. Капліна, І. І. Когутича, О. П. Кучинської, І. І. Котюка, В. П. Кушпіта, Л. М. Лобойка, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, В. Т. Маляренка, О. В. Маслюк, М. М. Михеєнка, А. В. Мовчана, В. В. Назарова, Д. Й. Никифорчука, В. Т. Нора, В. Л. Ортинського, М. А. Погорецького, В. О. Попелюшка, М. В. Салтевського, Д. Б. Сергєєва, С. В. Слінько, С. М. Стахівського, В. М. Тертишника, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, В. І. Фаринника, Т. І. Фулей, А. П. Черненко, Ю. М. Черноус, С. А. Шейфера, В. Ю. Шепітька, М. Є. Шумила та ін.

Варто зважати на перманентні доповнення, які вносяться у процесуальне законодавство. Зокрема, це Закони України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» та низка інших.

Актуальність пропонованої дисертаційної роботи обумовлена тим, що законодавча регламентація проведення слідчих (розшукових) дій залишається недосконалою: не достатньо чітко визначені поняття та система слідчих (розшукових) дій, підстави для їх проведення тощо. Усе це дає можливість сторонам кримінального провадження на власний розсуд тлумачити окремі положення закону, що, своєю чергою, створює сприятливі умови для необґрунтованого порушення, а також обмеження прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження, залучених до проведення слідчих (розшукових) дій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до положень розділу 4 Стратегії сталого Розвитку «Україна - 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015, Постанови НАН України від 20.12.2013 р. №179 «Про Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2014-2018 роки» та рекомендацій Ради президентів академій наук України для ВНЗ щодо виконання досліджень за Пріоритетними науковими напрямками досліджень (п. 3.4. Політико-правові науки); у межах науково-дослідної роботи Приватного вищого навчального закладу «Львівський університет бізнесу та права». Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права» протокол № 51/3 від 29 жовтня 2015 року; уточнено - протокол №7 від 25 лютого 2016 року.

Мета і завдання дослідження. *Мета роботи* - визначення допустимих меж втручання держави в приватне, особисте життя учасників провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій, у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій, в системі процесуальних гарантій.

Досягнення окресленої мети зумовило вирішення таких наукових завдань:

– проаналізувати генезу інституту прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій;

- визначити процесуальні гарантії захисту прав та свобод, законних інтересів під час проведення слідчих (розшукових) дій;
- дослідити законність слідчих (розшукових) дій як гарантію захисту прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження;
- визначити та охарактеризувати обґрунтованість проведення слідчих (розшукових) дій під час кримінального провадження;
- з'ясувати підстави та суб'єктів захисту прав та свобод, законних інтересів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій;
- здійснити аналіз міжнародного досвіду забезпечення процесуальних гарантій прав і свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій;
- проаналізувати статус слідчого та керівника органу досудового розслідування як суб'єкта забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій;
- встановити роль прокурора та охарактеризувати статус слідчого судді як суб'єкта забезпечення гарантій прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій;
- окреслити значення захисника як суб'єкта забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі забезпечення прав і свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Предметом дослідження є гарантії прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять система концептуальних підходів та загальнонаукових і спеціально-наукових (спеціально-правових) методів. Комплекс використаних методів зумовлений передусім використанням сукупності аргументованих підходів, серед них такі, що викликані специфікою об'єкта, предмета та завдань дослідження. З-поміж філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів використано такі: *діалектичний метод* зорієнтував нас на пізнання та розумінні сутності гарантій забезпечення прав і свобод учасників кримінального провадження та системи слідчих (розшукових) дій, їх зумовленості необхідністю розв'язання практичних завдань; *порівняльно-історичний метод* застосовано для вивчення джерел кримінального процесуального права нашої держави з часів Давньої Русі (підрозділ 1.1); *порівняльно-правовий метод* покладено в основу аналізу й зіставлення національного та окремого іноземного кримінального процесуального законодавства (підрозділ 1.1; розділ 2; розділ 3); завдяки *структурно-функціональному методу* вдалося з'ясувати місце законності та обґрунтованості слідчих (розшукових) дій у системі гарантій прав і свобод учасників кримінального провадження (підрозділи 1.2, 1.3; розділ 2); *логіко-семантичний метод* ми використали для визначення основних понять і категорій гарантій прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій; використання *формально-*

догматичного методу дало змогу сформулювати визначення основних понять дослідження, а також зробити пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України з питань гарантій прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій (розділи 1, 2, 3); *функціонально-правовий метод* сприяв окресленню класифікації гарантій прав та свобод (підрозділ 1.2), розкриттю проблем реалізації гарантій прав та свобод, законних інтересів суб'єктами забезпечення кримінального провадження (розділ 3); *системно-структурний метод* використано у дослідженні підстав для провадження слідчих (розшукових) дій і встановленні взаємозв'язку між елементами, які їх утворюють, що дало можливість розкрити сутність обґрунтованості проведення слідчої дії (підрозділ 2.2); *формально-логічний метод* використано для визначення змісту норм процесуального законодавства та поглядів, висловлених вченими; *соціологічний метод* (анкетування та опитування) дозволив з'ясувати позиції і думки працівників-практиків щодо сучасного стану нормативно-правового регулювання гарантій прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій (підрозділи 1.1, 1.3; розділ 2 та розділ 3); за допомогою *статистичного методу* було узагальнено результати анкетування слідчих Національної поліції та прокуратури, вивчено матеріали кримінальних проваджень, що сприяло виявленню недоліків та упущень у частині забезпечення законності та обґрунтованості проведення слідчих (розшукових) дій (підрозділи 1.1, 1.3; розділ 2; розділ 3); у процесі дослідження активно застосовувався *метод тлумачення* міжнародно-правових норм (підрозділи 1.1, 1.3, 2.2; розділ 3) та національно-правових норм з питань гарантій прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій (розділи 1, 2, 3); *методи аналізу та узагальнення* юридичної практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) та судів першої інстанції дали змогу оцінити стан, розкрити основні проблеми реалізації гарантій прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Нормативну основу роботи склали Конституція України, закони України, інші нормативно-правові акти, які регулюють гарантії захисту прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій, а також відповідне законодавство окремих іноземних держав.

Емпіричною базою дослідження стали відповідні судова та слідча практики, статистичні та аналітичні матеріали, інформація з Єдиного реєстру досудових розслідувань, Єдиного державного реєстру судових рішень, результати анкетування 360 працівників правоохоронних органів.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших у вітчизняній науковій літературі комплексним дослідженням, у якому обґрунтовуються нові теоретичні та практичні положення про гарантії прав і свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій. Основні результати роботи, що становлять наукову новизну і практичну значущість, полягають у наступному:

вперше:

– сформульовано авторське визначення поняття «слідчі (розшукові) дії - передбачена цим Кодексом процесуальна діяльність, яка є основним способом збирання доказів у кримінальному провадженні, здійснювана уповноваженими на те законом службовими особами і безпосередньо спрямована на виявлення, отримання, закріплення і перевірку (оцінку) відомостей, що відносяться до справи. Характеризуються сукупністю пошукових, пізнавальних і посвідчувальних процесуальних процедур, визначеним колом учасників, детальною регламентацією усього порядку їх проведення, оформлення, а також забезпеченістю опосередком легітимного процесуального примусу»;

– обґрунтовано, що правомірність слідчих (розшукових) дій є однією із засад кримінального провадження, яка, за оцінювання його ходу та результатів, зобов'язує орієнтуватись не тільки на дотримання, під час їх проведення, законодавства, що впливає з принципу законності, а й на визнання та забезпечення прав, свобод та законних інтересів його учасників, на що вказує принцип верховенства права;

– встановлено, що загальними процесуальними умовами правомірності слідчих (розшукових) дій є проведення їх: а) за наявності належних правових підстав; б) уповноваженою на це особою та за участі осіб, що не підлягають відводу; в) у визначеній законом формі, з використанням регламентованих законом засобів та з дотриманням визначеної ним процедури; г) з дотриманням чинного законодавства і загальновизнаних прав, свобод та інтересів їх учасників; д) за наданої кожному учаснику можливості вільно висловлювати власну думку щодо їх ходу, результатів та оскарження;

– доведено, що засобами забезпечення правомірності слідчих (розшукових) дій є наявність правових підстав їх проведення, серед яких необхідно розрізняти фактичні та процесуальні підстави;

– на основі комплексного аналізу статусу слідчого судді як суб'єкта реалізації процесуальних повноважень під час досудового розслідування зауважено, що варто враховувати, по-перше, завдання, які вирішують сторони кримінального провадження на стадії досудового розслідування, по-друге – функцію судового контролю, яку здійснює слідчий суддя як представник судової влади в умовах змагального судочинства.

удосконалено:

– засоби щодо забезпечення гарантій прав, свобод та законних інтересів, шляхом внесення змін та доповнень до ч. 1 ст. 19 Конституції України;

– в контексті осмислення підстав для скасування або зміни судового рішення п. 3 ч. 1 ст. 409 КПК України та доповнено підстави скасування судового рішення, передбачені ч. 2 ст. 412 КПК України;

– наукові положення щодо організаційних засобів забезпечення правомірності слідчих (розшукових) дій, якими є повноваження та діяльність таких учасників процесу, як: прокурор, слідчий, дізнавач, керівник органу дізнання, керівник органу досудового розслідування, слідчий суддя, захисник, інші учасники кримінального провадження, суд, що сприяє захисту прав, свобод, законних

інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій;

- характеристику судового захисту конституційних прав та свобод учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій;

- наукові підходи щодо визначення поняття «судовий контроль за досудовим розслідуванням» за наявності процесуальних підстав у визначених межах, напрям діяльності слідчого судді, який забезпечує законність рішень та дій слідчого, прокурора з метою дотримання прав, свобод та законних інтересів осіб у кримінальному провадженні під час проведення слідчих (розшукових) дій.

набули подальшого розвитку:

- характеристика НСРД як різновиду слідчих (розшукових) дій для захисту гарантій прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження. Водночас зауважено, що чинним законодавством не передбачений механізм відновлення порушених прав громадян, відносно яких проводились НСРД;

- положення щодо визначення процесуальних, організаційних і тактичних завдань, пов'язаних із необхідністю проведення слідчих (розшукових) дій, які вирішує захисник під час конфіденційних побачень із підзахисним, ознайомлення із матеріалами кримінального провадження, участі у процесуальних діях, заявлення клопотань;

- наукові твердження про чітку законодавчу регламентацію підстав та порядку проведення кожної слідчої (розшукової) дії як гарантії прав і свобод, законних інтересів її учасників;

- наукові підходи щодо необхідності наділення захисника правом самостійного проведення окремих процесуальних дій, що сприяє можливості застосування комплексів пізнавальних і посвідчувальних операцій залежно від характеру слідів розслідуваної події.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у: *науково-дослідній роботі* як підґрунтя для подальшого розвитку вчення про гарантії прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій; *правотворчій діяльності* – для вдосконалення правової регламентації прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій (лист Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності від 22.07.2020 р.); *навчальному процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Доказування у кримінальному провадженні», «Теоретичні проблеми досудового розслідування», а також у процесі підготовки підручників, посібників, лекцій і методичних матеріалів, під час проведення семінарських занять (Довідка про впровадження результатів дисертаційної роботи у навчальний процес кафедри кримінального права і процесу Національного університету «Львівська політехніка» від 17.06.2020 р.); *практичній діяльності* – як рекомендації, спрямовані на захист гарантій прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Особистий внесок здобувача. Результати дисертаційної роботи отримані здобувачем самостійно та мають наукову новизну. У працях, написаних у співавторстві, власні теоретичні розробки дисертанта становлять обсяг, який передбачений у списку опублікованих праць. У дисертації не використовувались наукові ідеї та розробки, що належать співавтору опублікованої роботи.

Апробація результатів дисертації. Дисертація була обговорена та схвалена на кафедрі кримінально-правових дисциплін Приватного вищого навчального закладу «Львівський університет бізнесу та права». Низку її положень було виголошено в доповідях на науково-практичних заходах, а саме: «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (Львів, 27 травня 2015 р.); «Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах реформування кримінального законодавства» (Львів, 28 жовтня 2016 р.); «Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (Львів, 28 лютого 2017 р., 27 березня 2018 р., 29 березня 2019 р.); «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (Львів, 30 травня 2018 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи викладено у 12 публікаціях, з них п'ять статей - у фахових виданнях з юридичних наук, одна з яких входить до збірника, включеного в наукометричну базу даних «Index Copernicus», одна - в зарубіжному періодичному виданні іншої держави та у шести тезах доповідей на науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, які містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 256 сторінок, з яких 186 – основний текст, 28 – додатки, 25 – список використаних джерел (234 найменування).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації; вказано на зв'язок роботи з науковою тематикою; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено дані про апробацію, структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Процесуальні засади прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій» складається з трьох підрозділів та висновків до розділу.

У підрозділі 1.1 «Гене́за інституту гарантій прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій» проаналізовано теоретичні та правові основи розвитку інституту гарантій прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження. Визначено, що така процесуальна фігура як слідчий з'явилася 8 червня 1860 р., у зв'язку з запровадженням посади пристава слідчих справ і, як наслідок, відмежування слідства від поліції. А термін «слідчі дії» вперше був зафіксований у Статуті кримінального судочинства 1864 р.

Шляхом аналізу висловлених у науковій літературі тверджень радянського кримінально-процесуального законодавства ми дійшли висновку, що в період після

1917 року термін «слідчі дії» зазнав великих змін у своєму змісті. До моменту прийняття «Основ кримінального судочинства» 1958 року термін «слідчі дії» в розумінні заходів, що виконувалися слідчим, був неконкретизованим.

З'ясовано, що у кожному кримінальному провадженні слідчі (розшукові) дії, які проводяться слідчим, прокурором, дуже часто пов'язані із суттєвим обмеженням прав і свобод, законних інтересів громадян.

Підсумовано, що дослідження інституту слідчих (розшукових) дій повинно проводитись з урахуванням динамічного розвитку їх системи, яка постійно вдосконалюється. Адже протягом тривалого історичного періоду може змінитись термінологія, зміст, наповнення інститутів та понять, проте залишиться сутність явищ, яка дозволить зробити аналіз та узагальнення.

У підрозділі 1.2 *«Процесуальні гарантії захисту прав та свобод, законних інтересів під час проведення слідчих (розшукових) дій»* визначено, що гарантії функціонують як сукупність будь-яких явищ або процесів, які включають як позитивний, так і негативний вплив на суспільні відносини, поступово наближаючись до сфери кримінальних процесуальних відносин.

Підсумовано, що забезпечення прав учасників кримінального провадження здійснюється усією системою гарантій, які діють у кримінальному процесі (як юридичними, так і загальними). Доведено, що наявність цілої системи юридичних гарантій, навіть закріплених законодавчо, ще не є свідченням якісного забезпечення прав і свобод людини. Однак, функціонування цієї системи тісно пов'язане та багато у чому зумовлене організаційною роботою органів державної влади, а також є невід'ємним від правосвідомості та правової культури населення й посадових осіб.

На території України, де корупція є поширеною проблемою у правоохоронних та судових органах, де недостатньо високий рівень професіоналізму працівників оперативно-розшукових підрозділів, слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів, де поширений правовий нігілізм у суспільстві, передбачені чинним КПК України процесуальні гарантії потребують подальшого удосконалення.

Результати проведеного нами дослідження свідчать, що 57 % опитаних респондентів, вказали, що потрібно передбачити додаткові гарантії щодо осіб, які виявились непричетними до вчинення злочину після проведення слідчих (розшукових) дій.

У підрозділі 1.3 *«Законність слідчих (розшукових) дій, як гарантія захисту прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження»* підтверджено, що законність слідчих (розшукових) дій впливає з принципу верховенства права і означає їх відповідність як загально визнаним правам, свободам та законним інтересам їх учасників, так і чинному процесуальному законодавству.

Доведено, що слідчі (розшукові) дії можуть бути визнані законними лише за умов: 1) наявності належних правових підстав їх проведення; 2) проведення їх лише уповноваженою на це особою (особами), та з участю інших осіб, які не підлягають відводу; 3) проведення їх гласно, у визначеній законом формі, з використанням при цьому визначених законом засобів та з дотриманням визначеної законом процедури; 4) проведення їх з дотриманням загально визнаних прав, свобод та інтересів учасників, а також з дотриманням чинного законодавства та інших загально визнаних соціальних регуляторів суспільних відносин; 5) створення умов

кожному її учаснику для вільного висловлення власної думки щодо ходу та результатів слідчої дії, а також для їх оскарження.

Розділ 2 «Правове та організаційне проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій як гарантії прав та свобод, законних інтересів учасників провадження» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Обґрунтованість проведення слідчих (розшукових) дій під час кримінального провадження»* аргументовано, що саме обґрунтованість проведення слідчих (розшукових) дій, що відображають якісну визначеність змісту процесуальних актів, повинна не лише відповідати законності як загальній вимозі до форми і змісту будь-якого рішення, але і забезпечити його реалізацію у правозастосовній діяльності всіх органів досудового розслідування, прокуратури і суду.

Виокремлено дві основні групи, на які поділяються підстави для проведення слідчих (розшукових) дій – фактичні та правові.

Доведено, що проблема розмежування фактичних та правових підстав для проведення слідчих (розшукових) дій має важливе практичне значення щодо забезпечення гарантій прав та свобод, законних інтересів. Як одні, так і інші покликані запобігти необґрунтованому втручанню органів досудового розслідування в особисте життя громадян. Проте, нерозуміння практичними працівниками різниці між цими підставами призводить до того, що слідчі (розшукові) дії проводяться за наявності лише правових, тобто без достатніх фактичних підстав, тому, як наслідок, виявляються неефективними. Про це свідчать результати проведеного анкетування серед практичних працівників органів досудового розслідування та захисту. Зокрема, на питання про те чи виникають у їхній практичній діяльності труднощі у застосуванні норм КПК України щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій ствердно відповіли 324 (90 %) респондентів, а у інших 36 (10 %) респондентів такі труднощі у їх діяльності не виникають.

У підрозділі 2.2 *«Захист прав та свобод, законних інтересів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій: підстави та суб'єкти проведення»* проаналізовано, що проведення негласних слідчих (розшукових) дій допускається у виняткових випадках та за умови, що в інший спосіб отримати інформацію неможливо. Законодавством встановлені граничні строки, порядок їх проведення та документування отриманих результатів як гарантії прав та свобод. Відомості, здобуті внаслідок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, підлягають фіксації та використовуються під час доказування у кримінальних провадженнях нарівні з доказами, отриманими гласним шляхом.

Для гарантій прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження обґрунтовано вимоги для взаємодії слідчих і оперативних працівників при проведенні НСРД: 1) взаємодія повинна мати конкретний характер; 2) ґрунтуватися на законі та правильному використанні форм, сил, методів та засобів роботи; 3) здійснюватися з дотриманням відповідних принципів. Вироблено принципи взаємодії слідчих і оперативних працівників при проведенні НСРД, а саме: слідчий є самостійним у своїй процесуальній діяльності; самостійності оперативних підрозділів, а також їх невтручання у процесуальну діяльність слідчих;

законності; чіткого розподілу компетенції між суб'єктами взаємодії; нерозголошення суб'єктами взаємодії даних процесуальної, оперативно-розшукової та іншої діяльності; узгодженості планування й виконання дій суб'єктами взаємодії, наявності обміну інформацією та ін.

Встановлено, що законодавством не передбачено механізм відновлення порушених прав громадян, відносно яких проводились НСРД.

У підрозділі 2.3 «Міжнародний досвід забезпечення процесуальних гарантій прав і свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення процесуальних дій» проаналізовано чинне кримінальне процесуальне законодавство окремих держав Європейського Союзу, зокрема Республіки Польща та Федеративної Республіки Німеччини, Австрії, Італії, а також окремих держав «пострадянського простору»: Республіки Литви, Республіки Казахстану, Республіки Молдови, Грузії.

Констатовано, що значна частина негласних слідчих (розшукових) дій була імплементована при розробленні КПК України 2012 р., зокрема шляхом виділення й змістовного наповнення глави 21 «Негласні слідчі(розшукові) дії». На підставі цього визначено, що чинне кримінальне процесуальне законодавство України значною мірою інтегроване у європейський правовий простір щодо регламентації кримінальних процесуальних правовідносин. Окрім цього, у контексті імплементации зарубіжного досвіду у вітчизняну практику кримінальної процесуальної діяльності, наголошено про доцільність впровадження таких напрямів: – із метою належного правового захисту жертв злочинів пропонується створення державного спеціального фонду, з якого буде компенсуватися частина витрат, понесених ними у результаті злочину; – у Державному бюджеті для боротьби з організованою злочинністю необхідно передбачити фінансування впровадження сучасних технологій і оптимальних систем управління силами і засобами правоохоронних органів. Із цією метою, за аналогією з розвиненими країнами, у всіх великих містах і обласних центрах країни варто створити Центри оперативного управління, з оснащенням їх численними (від декількох десятків до декількох сотень) камерами відеоспостереження, розташованими в найжвавіших і криміногенних регіонах.

Розділ 3 «Суб'єкти забезпечення захисту прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Дізнавач, слідчий, керівник органу дізнання, досудового розслідування, як суб'єкти забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників провадження» констатовано, що процесуальне становище слідчого врегульовано не досить чітко, у порівнянні із КПК 1960 року. По декількох позиціях його повноваження значно звужені у порівнянні з повноваженнями, які були передбачені ст. 114 КПК 1960 р. Зокрема, не дивлячись на задекларовану самостійність слідчого, він зобов'язаний виконувати доручення та вказівки одночасно як прокурора, так і керівника органу досудового розслідування.

Запропоновано до ст. 40 КПК України внести зміни й доповнення, які з одного боку, визначають чітко функцію та роль слідчого у кримінальному провадженні, а з іншого, підвищать гарантії його процесуальної самостійності: ч. 1 ст. 40 КПК України викласти у такій редакції: «1.Слідчий здійснює досудове розслідування

кримінального провадження, спрямовуючи його на всебічне, повне та неупереджене встановлення всіх його обставин з метою забезпечення прийняття законних та обґрунтованих процесуальних рішень. Слідчий несе відповідальність за ефективність, всебічність та повноту розслідування, а також за законність та своєчасність здійснення процесуальних дій».

Встановлено, що процесуальна діяльність керівника органу досудового розслідування покликана забезпечити умови для ефективної роботи підлеглих та контроль за дотриманням ними вимог законодавства, що сприятиме забезпеченню дотримання прав і свобод громадян. За керівником слідчого підрозділу необхідно не лише зберегти процесуальний контроль, а й розширити та конкретизувати його межі й засоби здійснення, зокрема шляхом процесуальної регламентації окремих організаційних важелів такої роботи.

У підрозділі 3.2 *«Прокурор, слідчий суддя як суб'єкти забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження»* встановлено, що прокурор повинен здійснювати нагляд за своєчасністю і кваліфікованим проведенням невідкладних слідчих (розшукових) дій, з'ясовувати, чи використано слідчим усі можливості для виявлення і закріплення доказів. Прокурор повинен перевіряти, чи всі версії про характер розслідуваного діяння та осіб, які його вчинили, висунуто.

Проведений нами теоретичний та практичний аналіз дослідження дав можливість зробити деякі авторські висновки щодо поняття слідчого судді та його ролі під час проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні:

– для розуміння змісту поняття «слідчий суддя» варто опиратись на дослідження мети та завдань проведення слідчих (розшукових) дій і судового контролю, що становлять функціональні складові характеру діяльності слідчого судді як процесуального суб'єкта контролю за дотриманням прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження;

– слідчий суддя, виступаючи суб'єктом судового контролю поєднує у своїй діяльності такі елементи: виступає суб'єктом доказування, забезпечує законність та змагальність під час проведення слідчих (розшукових) дій на стадії досудового розслідування, і постає гарантом дотримання прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження;

– свої повноваження слідчий суддя здійснює з метою контролю за дотриманням прав та свобод учасників кримінального провадження на стадії досудового розслідування;

– у результаті вивчення статусу слідчого судді в плані розмежування функцій слідчого судді та судді свідчить про те, що слідчий суддя, виконуючи свої професійні обов'язки повинен залишатись незалежним, автономним та покликаний зосереджуватися на з'ясуванні окремих обставин кримінального провадження через повне, всебічне дослідження доказів без упередженої їх оцінки.

У підрозділі 3.3 *«Захисник як суб'єкт забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження»* з'ясовано, що ґрунтуючись на засадах змагальності, рівності та диспозитивності, КПК України значно розширив кримінальні процесуальні гарантії захисника, надавши йому повноваження щодо здійснення доказування. Водночас результати проведеного

аналізу положень кримінального процесуального законодавства України, правозастосовної практики та опитування практичних працівників свідчать про те, що визначені в КПК України кримінальні процесуальні гарантії захисника та механізми їх реалізації у досудовому розслідуванні є недосконалими й такими, що не відповідають ані змагальним засадам кримінального провадження у досудовому розслідуванні, ані потребам правозастосовної практики. Захисники позбавленні можливості ефективно здійснювати доказування у досудовому розслідуванні, а також забезпечувати належний захист прав, свобод і законних інтересів осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні.

На основі аналізу статей КПК України, звернено увагу на те, що серед суб'єктів, які на підставі отриманих фактичних даних встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню, захисника не визначено. Зауважено, що між певними положеннями КПК України існує правова колізія. Однак, як вказано в чинному Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», захисник має право збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази. У зв'язку з цим запропоновано абз. 2 ч. 3 ст. 93 КПК України викласти у такій редакції: «Ініціювання стороною захисту, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється шляхом подання слідчому судді, відповідних клопотань». Окрім цього, запропоновано ст. 93 – 1 КПК України «Засоби отримання доказів захисником», викласти у наступній редакції: «Захисник має право отримувати докази у кримінальному провадженні шляхом ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, у випадках передбачених цим Кодексом.

Ініціювання захисником проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій здійснюється шляхом подання слідчому або слідчому судді відповідних клопотань».

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження автором наведено теоретичне узагальнення й нове розв'язання проблеми законного та обґрунтованого проведення слідчих (розшукових) дій з позиції забезпечення прав і свобод учасників кримінального провадження, у результаті чого було сформульовано висновки, що містять основні результати дослідження:

1. Здійснено історичний огляд виникнення прав людини. Визначено, що поступово, з розвитком суспільства, відбувалось становлення інституту прав та свобод, законних інтересів осіб як учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій, про що свідчить низка нормативно-правових положень.

Водночас, історичний екскурс слідчих (розшукових) дій засвідчив, що у Руській правді, яку вважають першоджерелом давньоруського права, термін «слідчі дії» не вживався. Витоки слідчих (розшукових) дій простежуються у Литовських

статутах 1566 та 1588 рр., де закріплювалась норма, яка регламентувала порядок проведення обшуку. Крім того, у цих статутах містились норми про шкрутиніум (від лат. *skrutinium* – дослідження, огляд): попереднє слідство та дізнання у кримінальних справах, де основною дією був допит свідка. Лише у Статуті кримінального судочинства 1864 р. вперше був зафіксований термін «слідчі дії», який означав засоби збирання та фіксації слідів злочину. Статут кримінального судочинства заклав основи сучасної системи слідчих (розшукових) дій, закріпивши порядок проведення огляду, освідчування, експертизи, зокрема судово-психіатричної, обшуку, виїмки та допиту.

Проаналізовано Кримінально-процесуальні кодекси УРСР 1922 та 1927 рр., та зауважено, що для них характерним є більш розширене розуміння слідчих (розшукових) дій. Зокрема, КПК 1922 року містив норму, в якій йшла мова про те, що слідчий складає протокол про проведення слідчих дій. Протокол мав містити: вказівку місця та часу проведення слідчої дії, визначення слідчим сторін, понять, зміст показань осіб, що допитуються, результат огляду, освідчування, обшуку, виїмки, заяви та клопотання сторін, свідків, експертів та інших осіб, постанови, винесені слідчим. Законодавець, визнавши важливе значення стадії досудового розслідування та закріпивши правила, що регулюють її основні начала, водночас, недостатньо повно та не завжди логічно послідовно сформулював положення, які стосуються інституту слідчих (розшукових) дій. Констатовано, що ця проблема не втратила своєї актуальності, незважаючи на те, що у чинному КПК України цій проблемі присвячена глава 20 «Слідчі (розшукові) дії», а у ст. 223 цього Кодексу визначено, що саме слід вважати «слідчими (розшуковими) діями».

На основі проаналізованих наукових точок зору щодо поняття «слідчі (розшукові) дії», запропоновано авторське визначення цього поняття, а також пропозиції щодо доповнення п. 1 ст. 223 КПК України «Слідчі (розшукові) дії» таким змістом: «Слідчі (розшукові) дії – передбачена цим Кодексом процесуальна діяльність, яка є основним способом збирання доказів у кримінальному провадженні, здійснювана уповноваженими на те законом службовими особами і безпосередньо спрямована на виявлення, отримання, закріплення і перевірку (оцінку) відомостей, що відносяться до справи. Характеризуються сукупністю пошукових, пізнавальних і посвідчувальних процесуальних процедур, визначеним колом учасників, детальною регламентацією усього порядку їх проведення, оформлення, а також забезпеченістю опосередком легітимного процесуального примусу».

2. Констатовано, що у кримінальному процесуальному законодавстві України сьогодні відсутнє єдине визначення поняття кримінальних процесуальних гарантій та встановлено, що це негативно впливає на ефективність проведення слідчих (розшукових) дій. Водночас зазначено, що кримінальні процесуальні гарантії спрямовані на забезпечення реалізації прав та виконання обов'язків суб'єктів, які залучаються до кримінального провадження, а також на осіб, що здійснюють кримінальне провадження (слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд).

3. Наголошено, що умови для реалізації усієї системи процесуальних гарантій прав і свобод особи створюються лише при неухильному дотриманні вимог закону. Законність проведення слідчих (розшукових) дій досягається за: наявності в

органу чи особи повноважень провадити відповідну процесуальну дію щодо певної особи та в конкретний момент; дотримання встановленого законом порядку прийняття рішення про проведення певної слідчої (розшукової) дії; наявності фактичних підстав для прийняття цього рішення; забезпечення порядку провадження слідчих (розшукових) дій, визначеного КПК України; належної процесуальної фіксації ходу та результатів слідчої (розшукової) дії.

4. Визначено, що слідчі (розшукові) дії необхідно проводити за наявності правових і фактичних підстав.

Правові підстави для провадження слідчих (розшукових) дій треба розуміти як наявність повноважень у слідчого, керівника органу досудового розслідування, прокурора, слідчого судді проводити відповідну слідчу (розшукову) дію щодо певної особи та в конкретний момент у поєднанні з процесуальною формою рішення про її проведення. Складовими елементами фактичних підстав для проведення слідчих (розшукових) дій є: мета проведення слідчої (розшукової) дії та фактичні дані, які вказують на можливість її досягнення. Для визначення правової природи фактичних даних, які утворюють підстави для проведення слідчих (розшукових) дій, необхідно враховувати мету окремої слідчої (розшукової) дії.

5. Наголошено, що розглянутий досвід правового регулювання проведення негласних слідчих (розшукових) дій у низці країн ЄС та СНД дозволяє стверджувати, що чинне кримінальне процесуальне законодавство України значною мірою інтегроване у європейський правовий простір щодо регламентації кримінальних процесуальних правовідносин.

Опанування іноземного досвіду у сфері застосування негласних слідчих (розшукових) дій сприятиме вдосконаленню вітчизняного законодавства у цій сфері, а саме: прийняттю відповідних нормативно-правових актів України; внесенню змін до КПК України; створенню державного спеціального фонду, з якого буде компенсуватися частина витрат, понесених жертвами у результаті злочину; створення програми, відповідно до якої, з Державного бюджету для боротьби з організованою злочинністю буде передбачено фінансування впровадження сучасних технологій і оптимальних систем управління силами і засобами правоохоронних органів.

6. Визначено, що КПК України в ст. 9 зобов'язав трьох суб'єктів забезпечити всебічність, повноту та неупередженість досудового розслідування, а саме: прокурора, керівника органу досудового розслідування та слідчого. Отже, прокурор здійснює нагляд за досудовим розслідуванням (ст. 36 КПК України) як гарант захисту прав та свобод, законних інтересів, керівник органу досудового розслідування організовує досудове розслідування (ст. 39 КПК України) з дотриманням прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, а слідчий несе відповідальність за законність та своєчасність проведення процесуальних дій (ст. 40 КПК України). Тобто, по суті у КПК України чітко не визначено, на кого саме покладено обов'язок здійснення досудового розслідування. Зауважено, що функція досудового розслідування повинна бути покладена на слідчого, але не просто покладена, а й забезпечена реальними гарантіями та повноваженнями для її реалізації, основною з яких є процесуальна самостійність слідчого.

7. Констатовано, що складно беззаперечно визнати та обґрунтувати те, що керівник органу досудового розслідування здійснює функцію кримінального переслідування, хоч його і віднесено до кола суб'єктів сторони обвинувачення у КПК України. Він не формулює і не висуває обвинувальну тезу, не складає і не погоджує повідомлення про підозру, не затверджує обвинувальний акт. Однак його діяльність пов'язана із реалізацією кримінального переслідування у формі підозри, оскільки він здійснює відомче процесуальне керівництво діяльністю слідчих із кримінального переслідування, зокрема, однак безпосередньо цю діяльність не здійснює.

8. Встановлено, що основне завдання прокурора під час проведення слідчих (розшукових) дій для реалізації гарантії прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження є доведення обвинувачення або, інакше кажучи, винуватості особи. Водночас, якщо дана теза не буде доведена, то прокурор повинен відмовитись від підтримання державного обвинувачення. Запропоновано авторське визначення поняття «слідчий суддя» – це особа, на яку покладено обов'язок судового контролю на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні з метою проведення об'єктивного розслідування, виявлення та попередження зловживань з боку органів досудового розслідування, прокуратури. У запропонованому визначенні відображено значення слідчого судді у кримінальному провадженні. Проте, варто звернути увагу на правову природу судового контролю та суду у кримінальному провадженні для захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

9. Проведено аналіз статей КПК України та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Виявлено, що між ними існують певні колізії. Для прикладу, у КПК України серед суб'єктів, які встановлюють наявність або відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню, захисника не визначено. Однак, в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначено, що захисник має право збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази.

На практиці трапляються випадки, коли захисники, які беруть участь у проведенні слідчих (розшукових) дій, позбавлені можливості ознайомитись з процесуальним рішенням, оскільки окремі слідчі, прокурори вважають, що відповідні ухвали містять відомості, які не підлягають розголошенню іншим особам. Як результат, це призводить до того, що захисники позбавлені можливості перевірити та оцінити законність й обґрунтованість проведення слідчих (розшукових) дій, правомірність обмеження прав і свобод їхніх підзахисних під час проведення слідчих (розшукових) дій, допустимість і належність отриманих доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. На нашу думку, така практика проведення слідчих (розшукових) дій є недопустимою та такою, що порушує кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування під час проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Циліорик І. І. Негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія. Юриспруденція. 2014. Вип. 8. С. 271-274.
2. Циліорик І.І. Про процесуальні гарантії прав і свобод учасників кримінального судочинства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2016. № 837. С.511-516. (наукометрична база *IndexCopernicus*).
3. Кушпін В. П., Циліорик І. І. Про слідчого суддю як суб'єкта здійснення судового контролю. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2016. № 850. С. 513-521.
4. Volodymyr Kushpit, Inna Tsyliyryk Criminal and procedural guarantees of the defender as a subject of proof during investigating (detective) actions in pretrial investigation. *Visegrad journal on human rights*. №4 (volume 2). 2017. P.186-190.
5. Циліорик І. І. Щодо основних помилок працівників правоохоронних органів під час досудового розслідування. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 4. С. 438-440.
6. Циліорик І. І. Учасники освідування під час кримінального провадження. *Право. UA*. 2019. № 3. С.130-135.

2. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Циліорик І.І. Слідчий суддя як суб'єкт забезпечення прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез V Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Львів, 21 травня 2015 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. С.129-132.
2. Циліорик І.І. Теоретико-правове визначення поняття «слідчі дії». *Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах реформування кримінального законодавства (присвячена 200 – річчю Національного Університету «Львівська політехніка»): збірник матеріалів конференції* (Львів, 28 жовтня 2016 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. С.109-113.
3. Циліорик І.І. Організаційні засоби забезпечення правомірності слідчих дій. *Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів міжнародної конференції* (Львів, 28 лютого 2017 р.). Львів: Видавництво ТзОВ «Ліга-Прес», 2017. С.640-646.
4. Циліорик І. І. Про взаємодію слідчого з іншими учасниками кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій. *Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції: матеріали Всеукраїнської конференції* (Львів, 27 березня 2018 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. С. 599-603.

5. Циліорик І. І. Інститут судового контролю. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез VII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Львів, 30 травня 2018 року). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. С. 155-156.

6. Циліорик І. І. Гарантії забезпечення правового статусу слідчого. *Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції: матеріали Всеукраїнської конференції* (Львів, 29 березня 2019 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. С. 399-401.

АНОТАЦІЯ

Циліорик І.І. Гарантії прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2020.

Дисертацію присвячено комплексному вивченню теоретичних та практичних питань гарантій захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій. У роботі проаналізовано законодавство України та зарубіжних країн, практику застосування вітчизняного законодавства, практику ЄСПЛ, наукові позиції вітчизняних та зарубіжних вчених-процесуалістів щодо гарантій захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час процесуальних дій. Досліджено поняття, суть та правову природу інституту гарантій прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. З'ясовано роль суб'єктів забезпечення захисту прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Розроблено низку пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення правового регулювання гарантій прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час процесуальних дій.

Ключові слова: гарантії, слідчі (розшукові) дії, законність, обґрунтованість, негласні слідчі (розшукові) дії, суб'єкти забезпечення захисту прав.

АННОТАЦИЯ

Циліорик И. И. Гарантии прав, свобод и законных интересов участников уголовного судопроизводства при проведении следственных (розыскных) действий. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальный университет «Львовская политехника» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2020.

Диссертация посвящена комплексному изучению теоретических и практических вопросов гарантий защиты прав, свобод и законных интересов участников уголовного судопроизводства при проведении следственных (розыскных) действий. В работе проанализировано законодательство Украины и зарубежных стран, практику применения отечественного законодательства, практику ЕСПЧ, научные позиции отечественных и зарубежных ученых - процессуалистов относительно гарантий защиты прав, свобод и законных интересов участников уголовного судопроизводства при процессуальных действиях. Исследовано понятие, сущность и правовую природу института гарантий прав, свобод и законных интересов участников уголовного производства. Выяснена роль субъектов обеспечения защиты прав и свобод, законных интересов участников уголовного судопроизводства при проведении следственных (розыскных) действий.

Разработан ряд предложений и рекомендаций, направленных на совершенствование правового регулирования гарантий прав, свобод и законных интересов участников уголовного судопроизводства при процессуальных действиях.

Ключевые слова: гарантии, следователи (розыскные) действия, законность, обоснованность, негласные следственные (розыскные) действия, субъекты обеспечения защиты прав.

SUMMARY

Tsyliuryk I. Guarantees of the rights, freedom and legitimate interests protection of the criminal proceedings participants during the investigation (search) actions. – *Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for the degree of a candidate of legal sciences on the specialty 12.00.09 «Criminal procedure and criminology; forensic examination; operational and investigative activities». - Lviv Polytechnic National University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2020.

The thesis is devoted to the top issues of the provision of the guarantees of the rights, freedom and legitimate interests of the criminal proceedings participants during the investigation (search) actions.

Chapter I, entitled «Procedural principles of rights and freedoms, legitimate interests of participants in criminal proceedings during the investigative (search) actions», analyses theoretical and legal bases of the development of the institute of the rights and freedoms guarantee, legitimate interests of the criminal proceedings participants during the investigation (search) actions. The notions of the «guarantee» investigation, «rights» and «investigative (search) actions» are researched.

The aspect of the problem under investigation are clarified which demands further development; especially under the given research the guarantee of the complex approach as for the preventing of the violation of the guarantees of rights, freedoms and legitimate interests by the pre-trial investigation authorities.

The conclusions is made that the research of the institute of investigational (search) actions should be conducted along with dynamic development of its system, which is being improved constantly.

It is stated that the guarantees as well as a set of any processes include both positive and negative influence on the social relations approaching in a steady way the sphere of criminal procedural relations.

It is summed up the whole system of guarantees which functions in the criminal process, performs guaranteeing the rights of the criminal investigation participants.

It is reasoned that legally established system is not a factor of the qualitative guarantee of the rights and freedoms of an individual.

Key words: guarantees, investigative (search) actions, legality, validity, covertin vestigative (search) actions, subjects of protection of rights.

Підписано до друку 04.09.2020 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 122.

ТзОВ «Растр - 7»
79005, м. Львів, вул. Князя Романа, 9/1
тел./факс: (032)235-52-05, e-mail:rastr.sim@gmail.com
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ЛВ №22 від 19.11.2002 р.